

8° br.

II.
C.25648.
9/194

ly

SMALI

SADJOREJEC,

Z 3

učence na kmetih.

Novi 6 10 X

25648 II. C. g. 2

M A L I

SADJOREJE,

to je,

kratek nauk od sadjoreje

za

učence na kmetih.

V Ljubljani.

Natisnil in založil J. R. Milic.

1862.

Jablane, hruške
In druge cepé
Cépi v mladosti
Za stare zobé.

Vodnik.

Kako se sadno drevje seje.

Ktero drevje se imenuje sadno drevje?

Sadno drevje se imenuje tisto drevje, ki ga ljudje zato sadé in oskerbujejo, da bi enkrat od njega sad vživali.

Kteri so plemena sadnega drevja?

Plemena sadnega drevja so: jabelka, hruške, marelice, breskve, češnje, češplje, slive, nešplje, orehi in kostanji.

Kako se sadne drevesa naj hitreje in naj lepše zaredé?

Sadne drevesa se naj hitrejša in naj lepša zaredé iz semena.

Kakšne semena ali peške morajo biti, da so dobre za setev?

Semena ali peške za setev morajo biti popolnoma zrele; zrele so pa tačas, kadar je sadje zrelo.

Kdaj se semena sadnih dreves sejejo ali sadé?

Seme od košenega sadja, to je, od marelic, breskev, češenj, češpelj, sliv in nešpelj se sadi

v jeseni; seme od jabelk in hrušk se seje tudi v jeseni, ali pa prav zgodaj spomladi. Orehi in kostanji, ki se za seme odločijo, se morajo čez zimo v pesek djati in v tak kraj postaviti, kjer ni pretoplo in ne premerzlo, — in se še le spomladi, ko več ne zmerzuje, posadé v zemljo.

Kam se sadne semena, to je, peške in košice sejejo in sadé?

Peške in košice se sejejo in sadé v gredo.

Kako se pripravijo take grede?

Grede za sadne drevesca pripravijo se tako le: 1. morajo biti na solčnem kraji, dobro in globoko skopane in čisto oplete. 2. Perst za nje ne sme biti ne prepusta, in ne premastna.

Koliko takih gred se mora pripraviti?

Takih gred se mora toliko pripraviti, kolikor hoče kdo zrediti dreves raznih plemen.

Kdaj se grede napravijo?

Dobro je, če se grede že več časa pred setvijo pripravijo in večkrat prekopujejo.

Ktere sadne semena se sejejo — in ktere sadé?

Mehke semena, to je, hruševe in jabelčne peške se sejejo, in en palec globoko v zemljo zagrebejo; seme od košenega sadja, to je, od češenj, češpelj, breskev, marelic i. t. d. se pa mora saditi, in sicer poldrugi palec globoko, in eno ped vsak sebi.

S čem je dobro, da se potem grede pokrijejo?

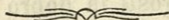
Dobro je, če se grede potem z brinjevimi vejami pokrijejo, zato, da po zimi miši pešek ne snedo.

Kdaj se smejo grede odkriti, če so bile čez zimo z brinjevi-
mi vejami pokrite?

Grede se smejo še le takrat odkriti, ko neha zmerzovati.

Kako je treba drevesca prvo in drugo leto oskerbovati?

Prvo in drugo leto ni drugega treba, kakor drevesca tolikokrat okopati in opleti, kolikokrat se kaj plevela pri njih prikaže. Če je presušno, jim je treba tudi prilivati.

Kako se sadne drevesca ali divjaki presajajo.

Kaj je z drevesci tretje, ali pa že drugo leto v jeseni treba storiti?

Tretje, ali pa že drugo leto v jeseni naj se drevesca v nove in večje grede presadé.

Kaj je z drevesci treba storiti, preden se v nove grede presadé?

Predn se drevesca v nove grede presadé, se morajo po korenini in deblu obrezati.

Kaj se drevescom pri korenini, in kaj pri deblu odreže?

Drevescom se morajo vse dolge korenine perrezati; posebno se serčna korenina toliko per-

reže, da je komaj še tri palce dolga. Pri deblu se posnamejo vse postranske vejice in verh do naj boljega popka.

Pri katerih drevescih se verh ne odreže?

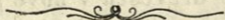
Pri oreh in kostanjih se verh nikdar ne sme odrezati.

Kako se mlade drevesca ali divjaki v nove grede sadé?

Mlade drevesca ali divjaki se v nove grede sade dva čevlja vsak sebi in pol čevlja globoko; drevescom pa naj se korenine v jamci izravnajo in z rahlo perstjo zasujejo; potem naj se drevesce nekoliko potrese, da se perst okoli koreninic zgosti in dobro zatlači.

Kako se morajo presajene drevesca do cepljenja oskerbovati?

Presajene drevesca se morajo do cepljenja tako le oskerbovati: **1.** Kadar se plevel prikaže, se morajo varno okopovati in opleti; **2.** je treba tiste drevesca, ki krivo rastejo h količu privezati, da se poravnajo; **3.** se morajo drevescom odšipati vsi tisti popki, iz katerih hočejo gnati nepotrebne postranske mladike.

Kako se sadne drevesa požlahtnujejo.

Kako se sadne drevesca ali divjaki žlahtné?

Sadne drevesca ali divjaki se žlahtné :

1. če se presadé, to je, če se drevesca iz slabe zemlje v dobro denejo; 2. če se drevesca snažijo, obrezujejo, okopujejo in če se jim gnojí; 3. če se cepijo, to je, če se nežlahtno deblo z mladiko ali pa s popkom žlahtnega drevesa tako sklene in sprime, da žlahtni cep v verhove zraste in rodi žlahtni sad svojega plemena in natoře.

Kako se cepi.

Ktere drevesca se morajo cepiti?

Le tiste drevesca se morajo cepiti, ktere so iz nežlahtnih pešek in košic ali korenin zrastle; ali pa če so svojo natorno žlahtnost v novi rasti zgubile, kakor je večidel pri jabelkah in hruškah.

Kterih drevesic ni treba cepiti?

Kostanjev, orehov, breskev in češpelj ni treba cepiti.

§ čem se cepi?

Cepi se s cepiči, to je, z mladikami žlahtnega drevesa.

Na ktere divjake se cepiči primejo?

Cepiči se primejo le na divjake svojega rodu; toraj se cepijo hruške s hrušovimi, jabolane z jabelčnimi, češnje s češnjevimi cepiči itd.

Ali se ne primejo cepiči tudi na divjake svoje žlahte?

Cepiči se primejo tudi na divjake svoje žlahte; kakor: hruška na kutno in glog, češnja na višnjo i. t. d.

Kdaj se cepiči urežejo?

Cepiči se urežejo preden muzga ali sok žene.

Ali se morejo cepiči dalj časa prihraniti?

Cepiči se morejo dalj časa prihraniti, če se na senčnem kraji en palec globoko v vlažno perst vtaknejo.

Kteri cepiči so za cepljenje naj boljši?

Letne mladike iz verha žlahtnih dreves, ki imajo lepe lesne popke, so za cepljenje naj boljši.

Zakaj iz postranskih vej in mladik cepiči za cepljenje ne veljajo?

Ker cepiči iz postranskih vej in mladik nočejo na kviško rasti.

Koliko popkov se cepiču pustí?

Cepiču se pusté po dva ali trije popki.

Ali je dobro cepičem verhe perrezovati?

Cepičem je dobro verhe perrezovati; samo češnjevim se morajo pustiti.

Na koliko viž se lahko cepi?

Cepi sê lahko na več viž, postavim: z nakladom, v sklad, za kožo, s popkom itd.

Kako se z nakladom cepi?

Z nakladom se tako le cepi: cepič se sprekoma poldrugi palec na dolgo od ene strani do druge gladko odreže; potem se divjak tam, kjer je s cepičem enako debel, na kviško ravno tako odreže.

Kaj se potem stori, ko sta cepič in divjak prav porezana?

Potem, ko sta cepič in divjak prav porezana, se eden na drugega tako položita, da leži koža na koži, les na lesu; potem se še cepič in divjak s povošenim trakom terdo povijeta, da je viditi kakor cepljen gajželjnik.

Kaj je treba storiti, kadar z nakladom cepljeno drevesce eno ped dolgo mladiko požene?

Kadar drevesce eno ped dolgo mladiko požene, se mu mora trak odviti, ali saj odmečiti, da se v les ne zajé.

Ktere drevesca se z nakladom cepijo?

Le tiste drevesca se z nakladom cepijo, ki so kakor pisavno pero debele; če so pa debelše se morejo z nakladom le po vejah cepiti.

Kdaj se z nakladom cepi?

Z nakladom se cepi, dokler niso drevesca muževne, to je, dokler zelenja ne poganjajo.

Kako se divjak pripravi, kadar se v sklad cepi?

Kadar se v sklad cepi, se naj pred divjak odžaga in gladko poreže tam, kjer ima naj bolj gladko kožo; potem se z močnim nožem po sterženu en palec globoko prekolje in v sklad tako zagojzdica zabije, da se toliko razkroji, kakor bo cepič debel.

Kako se cepič pripravi, kadar se v sklad cepi?

Kadar se v sklad cepi, se mora cepič na obeh straneh en palec na dolgo tako porezati, da ima podobo zagojzdice; pa tudi na notranji strani se mu en palec na dolgo koža posname.

Kako se cepič divjaku v sklad vtakne?

Cepič se divjaku tako v sklad vtakne, da se lub z lubom sprime; potem se oboje z cepivnim voskom zamaže in s cunjjo obeže.

Kdaj se smeta divjaku dva cepiča v sklad vtakniti?

Divjaku se smeta takrat dva cepiča v sklad vtakniti, kadar je kakor ročnik debel.

Kako debeli divjaki morajo biti za cepljenje v sklad?

Divjaki za cepljenje v sklad morajo najmanj en palec debeli biti.

Kdaj se v sklad cepi?

V sklad se cepi takrat, kadar drevje muževno prihaja, — pa se še vendar ne maji.

Kako se divjak pripravi, kadar se za kožo cepi?

Kadar se za kožo cepi, se divjak odžaga kakor pri cepljenji v sklad; potem se mu na strani koža za en palec od verha proti tlam prereže in plošnata zagojzdica za kožo vtakne, da se koža od divjaka loči.

Kako se cepič za to cepljenje poreže, — in kako se potem divjaku za kožo vtakne?

Cepič se sprekoma od ene strani do druge en palec na dolgo poreže in divjaku od zgoraj za kožo na terdo zarine; potem se še s cepivnim voskom zamaže, in s kujno obeže.

Kdaj se za kožo cepi?

Za kožo se cepi takrat, kadar je drevje toliko muževno, da se koža od lesa maji,

Kako se s popkom cepi?

S popkom se tako le cepi: naj pred se koža na divjakovem deblu, kjer je naj bolj gladka, po dolgem, na verhu pa po čez, pre-reže, potem se lesni popek iz mladike žlahtnega drevesa z malo kožo izreže in v razklano kožo divjaku tako vtisne, da sprime se lub z lubom.

Kaj je storiti potem, ko je popek v divjakovo deblo prav vtisnjen?

Ko je popek v divjakovo deblo prav vtisnjen, se rana s povošenim trakom tako spodaj in zgoraj povije, da se le sam popek vidi.

Kaj je treba storiti, kadar se popek v divjaku prime?

Kadar se popek v divjaku prime, se vez odjenja, da se more les rediti.

Kdaj se more s popkom cepiti?

S popkom se lahko cepi, dokler je drevje muževno.

Kakó se požlahtnjene drevesca oskerbujejo tako dolgo, da se presajajo.

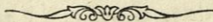

Kako je treba drevesca oskerbovati tako dolgo po cepljenji, da se presajajo?

Drevesca je treba po cepljenji tako dolgo, da se presajajo, zmirom okopovati, oplevati, trebiti in o suši jim tudi prilivati.

Ali je treba drevescom tudi gnojiti?

Drevescom ni treba gnojiti, — in če se jim pa gnoji, se jim nikdar s sirovim žvinskim gnojem gnojiti ne sme, ampak le z dobro perstjo, ali pa s cestnim blatom.

Kako se žlahtne drevesa presajajo.

Doklej ni dobro požlahtnjenih drevesic na njih stanovitno mesto presaditi?

Požlahtnjenih drevesic ni dobro pred na njih stanovitno mesto presaditi, dokler niso 6 ali 7 čevljev visoke in debele kakor ročnik.

V katerem letnem času se smejo drevesca presajati?

Drevesca se smejo le v jeseni ali spomladi presajati, takrat, kadar niso muževne.

Kaj je treba pripraviti, preden se drevesca presajajo?

Preden se drevesca presajajo, je treba tri čevlje široke in poldrugi čevelj globoke jame skopati.

Kdaj se morajo jame kopati?

Za jesensko presajenje se morajo jame spomladi ali saj poleti skopati; za spomladno pa jeseni.

Koliko sežnje morajo biti jame ena od druge?

Jame za orehe in kostanje morajo biti po 6 sežnjev vsak sebi; za jabelka in hruške po 4 in češplje po dva sežnja.

Kaj je s cepljenimi drevesci treba storiti, ko so iz grede skopane?

Ko so cepljene drevesca iz grede skopane, jih je treba zopet obrezati po korenini in vejicah.

Ktere korenine se morajo perrezati?

Perrezati se morajo vse tiste korenine, ki so kaj ranjene.

Na kaj se mora posebno gledati, kadar se drevesca po vejicah obrezujejo?

Kadar se drevesca po vejicah oberzujejo, se mora posebno na korenine gledati.

Zakaj se mora na korenine gledati?

Zato, da se jim več vejic pusti, če imajo veliko dobrih korenin, in manj, če imajo slabe korenine.

Kaj se stori preden se drevesce v jamo postavi?

Predn se drevesce v jamo postavi, se mora na sredo jame precej debel in visok kol vsaditi in zabiti, da se more drevesce k njemu privezati.

Kako globoko se drevesca sadé?

Drevesca se morajo saditi le tako globoko, da korenine ne pridejo v mertvo perst, kadar rastejo.

S kakšno perstjo se zasuje dno v jami?

Dno v jami se zasuje z namešano perstjo, to je, slaba z močno sognjito tnalovno zmešana perst.

Na kakšno perst se drevesce postavi?

Drevesce se postavi na dobro rodovitno perst.

Kaj se mora storiti z drevescom, kadar se v jamo postavi?

Kadar se drevesce v jamo postavi, se mu morajo koreninice na okroglo po jami zravnati, se z dobro perstjo zasuti, in drevesce en malo potresti, da se perst okoli koreninic zaspè.

Kaj je treba storiti potem, kadar so vse koreninice s perstjo zasute?

Kadar so vse koreninice s perstjo zasute,

se more perst en malo potlačiti, da dež korenin ne odpere.

Kaj je dobro okoli drevesca pustiti?

Okoli drevesca je dobro en malo jamčasto pustiti, da ob dežji voda od drevesca prehitro ne odteče.

Kaj je treba potem storiti, da drevesca zdravo in čversto rastejo?

Da potem drevesca zdravo in čversto rastejo, se morajo vsako leto pridno trebiti, obrezovati, snažiti, in posebno se mora gosena zalega po vejah obirati in pokončevati.

Pristavek.

Kako se cepivni vosek naredi?

Cepivni vosek se tako le naredi: Vzemi 1 funt rumenega voska, 2 funta čiste smole in pa pol funta trepentina; potem to troje na žerjavici raztopi, in raztopljeno v vodo vlij, da se morejo z rokami štruce narediti.

Kako se naredi mazilo za rane pri velikih drevesih, kadar se drevesom veje odsekajo ali odžagajo?

Mazilo za rane pri velikih drevesih se tako le naredi: Vzame se apna, kravjeka in ilovice — vsakega enako; dobro je tudi nekoliko trepentina vmes. Vse to naj se vkup zmeša in dobro pregnjete.

---

eni-

asto
itro

ersto

ra-
re-
ena

mi
le
na
,

ar

-

-

o

n

